

Kirsten Nielsen

Gud, mennesker og dyr i Bibelen. København: Forlaget Anis 2013. 236 s. Kr. 229.

Dyr i Bibelen har så småt fundet vej til eksegesens dagsorden. I løbet af de sidste årtier er der kommet flere titler, der behandler dette tema. I den engelsktalende verden er det særligt Oded Borowski, der dominerer med bogen *Every Living Thing: The Daily Use of Animals in Ancient Israel* (Walnut Creek, CA 1997), medens hovedværket på tysk er Peter Riede, *Im Spiegel der Tiere: Studien zum Verhältnis von Mensch und Tier im alten Israel* (Göttingen 2002). Borowskis interesse er primært historisk-arkæologisk, hvor Riede er mere klassisk eksegetisk dog med fremragende inddragelse af ikonografisk materiale. I 2002 udkom også den meget nyttige artikelsamling, *A History of the Animal World in the Ancient Near East* (Leiden), som indeholder studier af dyrenes rolle i historien, kunsten, litteraturen og religionen i oldtidens Anatolien, Mesopotamien, Egypten og i det Syro-Palæstinensiske område.

Kirsten Niensens seneste bog, *Gud, mennesker og dyr i Bibelen*, er den første behandling af emnet på dansk, og det er der god grund til at glæde sig over. Det er en interessant og velskrevet bog, der hele vejen igennem bærer præg af, at forfatteren kender sit stof og nærer en dyb kærlighed til det. Bogen falder i ti kapitler af meget varierende længde, hvoraf det sidste er en konklusion, samt et udblik til dyrenes rolle i salmedigteren Lisbeth Smedegaard Andersens salmer. Sidstnævnte var en ualmindelig positiv overraskelse for denne anmelder, der endnu ikke havde stiftet bekendtskab med Smedegaard Andersens digteriske univers og hendes hyppige brug af især fuglebilleder.

Hovedvægten i bogen er på Det Gamle Testamente. I de første otte kapitler præsenteres læseren for dyr i Det Gamle Testamente i form af temaerne grundlæggende vilkår for dyr og mennesker, dagligliv, dyr som billeder på mennesker, dyr og kaosmagter, forholdet mellem dyrene og Gud, dyrkelse af dyrebilleder, dyr i nærheden af Gud og til sidst gudsbilleder. Kap. 9 er en interessant men kortfattet introduktion til Gud, mennesker og dyr i Det Nye Testamente.

Læseren bæres afsted på ørnevinger i lammet og løvens fodspor, men bogen kan ikke kun anbefales til de dyreinteresserede. Kap. 1 er en fremragende indføring i bibelske og andre nærorientalske skabelsesberetninger, som med fordel ville kunne anvendes i BA undervisningen, og kap. 3 indeholder en storartet introduktion til billedsprog og metaforer. I indledningen til kap. 5 får læseren ligefrem en ultrakort redegørelse for såkaldt kognitiv religionsteori, selvom denne teoridannelse dog ikke præsenteres ved navn.

Men hvem er *Gud, mennesker og dyr i Bibelen* skrevet til? Det fremgår ikke af hverken indledning, bagsidetekst eller forlagets hjemmeside. Bogen er så velformidlet, at den kan læses af alle interesserede, og den temmelig

begrænsede litteraturliste og den sparsomme brug af noter peger i retning af en populær udgivelse. På den anden side indeholder bogen så meget godt stof, og kommer så vidt omkring, at den også med fordel kan læses af specialister inden for faget. Særligt kap. 3 og 5, hvor forfatteren trækker på sin store viden om billedsprog, er anbefalelsesværdige.

Til trods for sine åbenlyse kvaliteter mangler bogen dog til tider en kritisk tilgang til teksterne, og her bliver spørgsmålet om genre og målgruppe relevant, for de følgende kritikpunkter er rimelige i forhold til en rent videnskabelig publikation, men muligvis urimelige i forhold til et formidlende værk. Lad mig give et par eksempler: I indledningen til kap. 8, "Gudsbilleder", skriver KN, "Om Gud taler det Det Gamle Testamente derimod kun i billeder" (125). På den efterfølgende side redegøres for "personmetaforen", der er den grundlæggende metafor, når talen falder på Gud, men som ikke må forveksles med "bogstavelig tale". Det lyder rigtigt for en moderne teologstand, der nødtigt vil reducere Gud til antropomorfe billeder, men er det virkelig også rigtigt i Det Gamle Testamente? Når Jahve stiger ned for at kigge på byggeriet i 1 Mos 11, er han da kun et billede? Eller når han vandrer i haven i 1 Mos 3? Det klinger lidt som et forsøg på at frelse Det Gamle Testamente fra en antropomorf gudsopfattelse, som størsteparten af teksterne har det helt afslappet med, men som receptionshistorien har fået galt i halsen.

Et andet eksempel er terminologien. På s. 66 nævnes "det israelitiske samfund", men taler vi her om Nordrigets indbyggere frem til 722 f.Kr., eller om Israel som en teologisk konstruktion i Det Gamle Testamente? Selv i et populært værk er det uhensigtsmæssigt at holde fast i en sprogbrug, der er misvisende og 'forkert'. I en videnskabelig udgivelse bør en sådan sprogbrug forklares og kvalificeres.

Til slut en bemærkning om opbygningen. Kapitlerne er af meget varierende længde og det kan være svært at gennemskue ordningen af stoffet. Eksempelvis kunne det ultrakorte kap. 6, "Dyrkelse af dyrebilleder", med fordel være slået sammen med kap. 8, "Gudsbilleder". Det monstrøse er et tema, der dukker op igen og igen, og det er relevant og interessant i sammenhængen, men det fører desværre også til adskillige gentagelser. Her kunne kap. 4, "Dyrene og kaosmagterne", med fordel have været lagt sammen med kap. 7, "Dyr i nærheden af Gud".

Anne Katrine de Hemmer Gudme

Birgit Weyel, Wilhelm Gräb & Hans-Günter Heimbrock (red.)

Praktische Theologie und empirische Religionsforschung. Veröffentlichungen der Wissenschaftlichen Gesellschaft für Theologie 39. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt 2013. 249 s. € 38.

Inden for praktisk teologi er empirisk religionsforskning det nye sort. I Danmark er det primært kommet til udtryk gennem praktisk-teologisk ind-